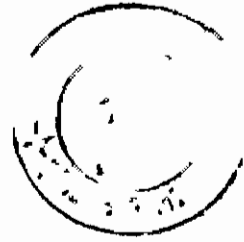

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

นับตั้งแต่สมัยที่พระเจ้าเม็งรายผู้เป็นกษัตริย์นครหลวงศรีเมืองราย ได้ทรงสร้าง
นครเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานีแห่งอาณาจักรล้านนาไทย เมื่อปีวอก อัฐศก จตุศักราช ๖๘๘
ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๘๓๕^๑ และได้มีกษัตริย์สืบเชื้อสายจากพระองค์ กรอบครองบ้านเมือง
สืบต่อกันมา ในสมัยนั้น อาณาจักรล้านนาไทยได้เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างสูงทั้งในค่านิยม
และวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งยังทิ้งร่องรอยให้เห็นมาจนถึงปัจจุบัน ความเจริญรุ่งเรืองใน
ศิลปวัฒนธรรมนี้ ทำให้เกิดวรรณกรรมต่าง ๆ ขึ้น วรรณกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นเนื่องจาก
อิทธิพลของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๐ ซึ่งตรงกับรัชสมัย
พระเจ้าทีโลกราช แห่งราชวงศ์เม็งราย ได้มีการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๘ ของ
โลกขึ้นที่วัดโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นเป็นต้นมาก็เกิด
วรรณกรรมทางศาสนาขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่น อินทกมลาลีปกรณ์ จามเทวีวงศ์
มังคลัตถทีปนี เป็นต้น วรรณกรรมเหล่านี้ได้เขียนขึ้นเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น หนังสือ
ปัญจศาสตร์ากก็เป็นหนังสือสำคัญเล่มหนึ่งที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ผู้แต่งคือพระภิกษุชาวเชียงใหม่
ได้แก่งขึ้นจากนิทานพื้นเมือง เป็นภาษาบาลี ตอนฉบับเดิมเป็นกัมภีร์ใบลาน จำนวน ๕๐ ผูก
ด้วยกัน ต่อมาในสมัยหลัง ได้มีผู้นำนิทานในปัญจศาสตร์ากนี้มาแต่งเป็น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาคำภังกรวรานุภาพ, ประชุมพงศาวดาร
เล่ม ๔ (พระนคร : องค์การกากรุสภา, ๒๕๐๖), หน้า ๒๐๔.

ร้อยกรองในวรรณคดีไทย ภาคกลางหลายเรื่อง เช่น สมุทโฆษ พระสุชน นางมโนห์รา พระรถเสน และ คาวี เป็นต้น ส่วนทางล้านนาไทย ก็ได้มีผู้แปลปญฺาสชาดกนี้ ออกมาเป็นภาษาล้านนาไทย และแต่งเป็นคัมภีร์เทศน์ โดยได้แต่งเป็นร้อยกรองบ้าง เป็นความเรียงธรรมดาบ้าง ซึ่งชาวบ้านเรียกชื่อกันว่า "ธรรมคาว" หรือ "คาวธรรม" นอกจากนี้ยังมีกวีมาท่าน ผู้แต่งเรื่องราวจี๋ใหม่ใหม่เนื้อเรื่องแปลกไปจากปญฺาสชาดก แต่ก็ยังมีลักษณะเป็นนิทานชาดกอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย นายสิงฆะ วรรณสัย ซึ่งเป็นผู้สนใจในวรรณกรรมล้านนาไทยคนหนึ่ง กล่าวว่า ชาดกนอกนิบาตของล้านนาไทย ที่ไม่ได้ปรากฏรวมอยู่ในปญฺาสชาดกนั้น มีจำนวนมากกว่า ๑๐๐ เรื่อง ขึ้นไป ชาดกเหล่านี้อยู่ในหอไตรของภาคเหนือ^๑ แต่ธรรมคาว หรือ คาวธรรม เหล่านี้ เหมาะสำหรับการเทศนาเท่านั้น กวีในสมัยต่อมา จึงได้นำมาแต่งเป็นร้อยกรองประเภทที่เรียกว่า "คาวขอ" ขึ้น สำหรับเล่าสู่กันฟังเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน คาวขอที่ได้รับความนิยมสูงสุดในล้านนาไทยนั้นเมื่ออยู่หลายเรื่อง เช่น คาวขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ คาวขอเรื่องหงส์ยาคำ หรือ หงส์หิน คาวสี่บทของพระยาพรหมโวหาร เป็นต้น

ในสมัยปัจจุบัน ผู้รู้ในวงการวรรณคดีไทยเห็นว่า "...วรรณกรรมท้องถิ่นของไทย มีความสำคัญในการแสดงถึงชนประเพณี วัฒนธรรมไทย สมควรที่จะศึกษาต่อไป...."^๒ ดังนั้น จึงมีผู้สนใจที่จะศึกษาวรรณกรรมล้านนาไทย เป็นจำนวนเพิ่มขึ้น แต่การศึกษาครั้งนี้ มักมีอุปสรรคเนื่องมาจากว่า วรรณกรรมล้านนาไทยนั้นเขียนด้วยอักษรล้านนาภาษาล้านนา ดังนั้น ผู้ที่จะศึกษาได้อย่างละเอียด จึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในค่านภาษาล้านนา

^๑สัมภาษณ์ นายสิงฆะ วรรณสัย ๑๑ สิงหาคม ๒๕๑๖.

^๒ดูหลาย มัจฉิกะมาส และ กณะ, "วรรณกรรมไทยถิ่น," สตรีสาร, ๒๓ (๑๖ กันยายน, ๒๕๑๖), หน้า ๑๓๕.

เป็นอย่างที่ แต่อย่างไรก็ดี เท่าที่ผู้เขียนทราบมานั้น ได้มีผู้ที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณกรรม ลานนาไทยหลายท่าน และบางท่านก็ได้เขียนเป็นหนังสือไว้ เช่น นายมณี พยอมยงค์ อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เขียนเรื่อง "ประวัติและวรรณคดีลานนาไทย" เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ นางประคอง นิมมานเหมินท์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ลักษณะวรรณกรรม ภาคเหนือ" และ นายอุดม รุ่งเรืองศรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง "คำขอเรื่องหงส์หิน" เพื่อ รัับปริญญาโทมาบัณฑิตจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ และ พ.ศ. ๒๕๑๖ ตามลำดับ เป็นต้น แต่วรรณกรรมลานนาไทยก็ยังมีให้ศึกษาค้นคว้ากันอีกมากมาย ซึ่งถ้าทำได้ก็จะเป็นการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมของลานนาไทยไว้มิให้สูญไปอีกด้วย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

คำขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมสูงสุด เรื่องหนึ่งในลานนาไทยดังกล่าวแล้ว แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า วรรณกรรมเรื่องนี้ยังไม่เป็นที่ รู้จักกันแพร่หลายโดยทั่วไป ทั้งยังเป็นปัญหาเดียวกันในบรรดาผู้รู้ในค่านวรรณกรรมลานนา- ไทยตลอดมาว่า ใครเป็นผู้แต่งคำขอเรื่องนี้ ดังนั้น เพื่อให้รู้ความเป็นมาตลอดจนเนื้อหาของ คำขอ เรื่องนี้อย่างละเอียดในค่านวรรณคดีวิจารณ์ ผู้เขียนจึงทำการวิจัยคำขอเรื่องนี้ขึ้น โดยคาดว่า การวิจัยครั้งนี้ จะมีประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจจะศึกษาวรรณกรรมลานนาไทยพอสมควร ทำให้มีหนังสือเกี่ยวกับวรรณกรรมลานนาไทยเพิ่มขึ้น และทำให้วรรณกรรมลานนาไทย เป็นที่รู้จัก กันแพร่หลายในวงวรรณคดีไทยด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เน้นหนักไปที่งานการศึกษาค้นคว้าเรื่องในเชิงวรรณคดี วิจารณ์ ฉะนั้น เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจให้แก่ผู้อ่าน ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องกล่าวถึง

ลักษณะของคำประพันธ์ประเภท "คำวขอ" ที่มาของเรื่อง ตลอดจนเนื้อเรื่องโดยย่อก่อน แล้วจึงจะกล่าววิจารณ์เนื้อเรื่องในคานต่าง ๆ อย่างละเอียดเท่าที่จะทำได้ ในการวิจารณ์ครั้งนี้ ผู้เขียนไม่ได้เจาะจงที่จะใช้ทฤษฎีการวิจารณ์ทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดโดยเฉพาะ แต่จะพิจารณานำมาใช้เท่าที่เห็นเหมาะสม และผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงรายละเอียดของทฤษฎีการวิจารณ์ที่นำมาใช้แต่ประการใด นอกจากจะยกมากล่าวอ้างเป็นบางตอน เพื่อสนับสนุนความเข้าใจเท่าที่จำเป็นเท่านั้น อนึ่ง การยกเอาวรรณคดีไทยเรื่องอื่น ๆ มาเป็นตัวอย่างในการวิจารณ์คำวขอเรื่องนี้ ก็พิจารณา ตามความเหมาะสมเช่นกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. กำหนดโครงร่างของวิทยานิพนธ์
๒. ผู้เขียนไปยังหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร และเดินทางไปยังจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน เพื่อค้นหาต้นฉบับที่เป็นสมุดข่อยและใบลาน เรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ทั้งที่เป็นร้อยแก้ว และ คำประพันธ์ชนิด "คำวขอ" จากสถานที่ต่าง ๆ
๓. สัมภาษณ์และสืบถามเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับคำวขอเรื่องนี้ จากผู้รู้ในคานวรรณกรรมลานนาไทย
๔. นำเอาต้นฉบับร้อยแก้ว และคำวขอเรื่องนี้มาถอดจากอักษรลานนา ภาษาลานนา เป็นภาษาไทยภาคกลาง และเปรียบเทียบดูว่า เนื้อเรื่องตรงกัน หรือ แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
๕. ศึกษาคำวขอเรื่องนี้อย่างละเอียดในคานต่าง ๆ คือ ศึกษาที่มาและลักษณะคำวขอของลานนาไทย ที่มาของเรื่อง ผู้แต่งหรือข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับผู้แต่ง และศึกษา เนื้อเรื่องในเชิงวรรณคดีวิจารณ์ อย่างละเอียดควย